

Oponentský posudek na doktorskou dizertační práci Mgr. Vojtěcha KOTECKÉHO
Konzistence českých lesnických subvencí s environmentálními cíli státní politiky

Tematické zaměření dizertační práce Mgr. Koteckého je výstižně charakterizováno již v jejím názvu: pokrývá oblast lesnictví a politiky. V prvním případě jde o vědní oblast reflektující zejména přírodovědní, technologické, ekonomické aspekty této prakticky vymezené oblasti. V druhém případě jde o oblasti veřejné správy a politické sféry, které jsou také prakticky (institucionálně) vymezené a odborně reflektované sociálněvědními obory. Víceoborové zázemí práce je argumentem ve prospěch její aktuálnosti, šancí pro její inovativnost, ale i specifickým nárokem na její obsahové i metodologické přístupy. Příznivou okolností pro hodnocení všech těchto aspektů je konzistentní postup analýzy, který je založen na vhodně zvolené struktuře dizertační práce a na způsobu výkladu, který je věcný a soustředěný na vymezenou oblast zkoumání a formulované otázky či problémy. Z formálního hlediska mohu konstatovat, že dizertační práce je strukturována podle nároků na odborný text: vymezuje cíl práce, následně monitoruje odbornou diskuzi ke zvoleným tématům, charakterizuje a zdůvodňuje uplatněnou metodologii, formuluje výzkumné otázky, prezentuje získaná data a v závěru je interpretuje.

Již v úvodu se čtenář dozví, s jakými otázkami je výzkumník konfrontován při studiu takto vymezené tematické oblasti, a jaký postup chce autor sledovat. Ve druhé a třetí kapitole jsou prezentovány poznatky lesnických vědních oborů, které zřetelně objasňují proměny v nárocích na hospodaření s lesem v kontextu jeho nových funkcí či ekosystémových služeb. Čtvrtá a pátá kapitola jsou věnovány problému subvencí, jejichž analýza je klíčovým zdrojem autorovy empirické analýzy. Specifikuje zejména jejich ekonomické formy a souvislosti, reflektuje také diskuze k jejich environmentálním důsledkům a poukazuje na specifika subvencí v oblasti lesnictví. Šestá a sedmá kapitoly přecházejí k empirické analýze sledované problematiky. Zde autor vymezuje předmět svého výzkumu jak pojmově (např. pojmy konzistence, parametry politických cílů), tak i pomocí výzkumných otázek; to mu umožňuje přejít k metodologickému uspořádání výzkumu orientovaného na vymezenou problematiku a formulované výzkumné otázky. Předmět výzkumu je také vymezen metodologicky - dostupnými databázemi, jejich kvantitativní povahou a možností statistické analýzy (z těchto důvodů je z analýzy vyčleněna problematika důsledků subvenčních programů). Následující dvě kapitoly interpretují získané poznatky o konzistenci lesnických subvenčních programů s environmentálními cíli státních politik. Závěrečná kapitola pak hledá poučení ze získaných poznatků, které by bylo možné využít při analýze politických programů a rozhodnutí a procesů jejich tvorby. K této charakteristice je nutno dodat, že autor pracuje s rozsáhlými odkazy na odbornou literaturu, která je z velké části prezentovaná v angličtině a odkazuje se na zkušenosti z různých zemí.

V následující části se chci věnovat hodnocení dizertační práce Vojtěcha Koteckého. Především, že

při svém hodnocení budu vycházet z toho, jak se podařilo autorovi naplnit zvolené cíle a řešit formulované problémy. Druhé hodnotící hledisko vychází z mých badatelských zkušeností z oblasti sociálních věd, které využiji při hodnocení problému politiky, který autor řeší ve své dizertaci v návaznosti na oblast regulativních politik v oblasti lesnictví (tím také připomínám, že argumentaci k lesnické problematice jsem se zájmem pročetl jako zainteresovaný čtenář, aniž bych byl schopen posoudit jejich odbornou relevanci).

K prvně jmenovanému hodnotícímu hledisku jsem již uvedl, že dizertační práce splňuje formální nároky na odborný text: formuluje své cíle, volí vhodný postup pro jejich analýzu a získané poznatky interpretuje podle zvolených výzkumných problémů. K tomu chci dodat ještě několik poznámek k obsahu práce. Pro hodnocení práce v jejím tematickém (mezioborovém) zaměření je důležité vymezení předmětu práce a tím i jeho metodologické a empirické opory. To autor činí již v úvodu, kdy objasňuje dlouhodobou dimenzi lesnických praktik, poukazuje na stále více se prosazující multifunkční povahu lesa a tedy potřebu hodnotit politická opatření jak s ohledem na širší funkce lesa, tak i na prediktivní robustnost těchto rozhodnutí. Tyto souvislosti autor zkoumá pomocí konzistence politických opatření (subvencí) s environmentálními cíli politik (ss. 8-9). Svůj přístup autor ještě zpřesňuje v šesté kapitole, kdy ho označuje jako racionalistický, specifikuje ho odkazy na modely umožňující jeho rozšíření (fázový a koaliční modely) a komentuje ho odpozorovanými projevy politických praktik: stát deklaruje, že se chová intencionálně – formuluje cíle, které chce splnit – nebo cíle se ukazují jako prázdné proklamace (s. 44). Zásadní poznávací přínos práce spatřuji v metodicky relevantním zkoumání konzistence politických prostředků (subvencí) s cíli environmentální politiky (kap. 7 – 9). V rámci zvoleného účelově racionálního přístupu je navržena typologie cílů; konzistence opatření k naplnění těchto cílů je hodnocena pomocí dat o finančním rozsahu subvencí, což umožňuje využít adekvátní statistické postupy při hodnocení distribuce subvencí podle témat environmentální politiky. Kombinace kvantitativních a kvalitativních přístupů umožňuje hodnotit sledované účelově racionální postupy (konzistenci prostředků a cílů) v sofistikovanějším a zajímavém pohledu.

Další hodnotící hledisko, které chci uplatnit a které hodnotí autorův text, se týká studia politiky v pohledu sociálních věd, které toto téma sledují jako svůj hlavní předmět (zejména politologie a sociologie). Autor tuto tematiku reflektuje pomocí specifického poznatkového segmentu o veřejné správě, který (i) je těsněji napojen na environmentální studia – uvedený fázový nebo koaliční model - a (ii) prosazuje spíše expertní diskurzivní přístup a vizi (odborné) racionalizace politické sféry. Tento přístup má své oprávnění při analýze procesů v oblasti veřejné správy, jejíž účinnost spočívá (ideálně typicky) na odborném vědění (viz koncepce byrokracie a policy analysis), ale je nedostatečný, pokud chce analyzovat oblasti politické a občanské veřejnosti (politologie označuje tuto oblast jako politics). V oblasti studií vědy a techniky je tento přístup označován jako narace

technicko-ekonomických příslibů, která je stále praktikována při zdůvodňování významu nových odborných poznatků, ale nijak nepřispívá k porozumění problémů současné politiky. V sociálních vědách je tento problém sledován pomocí napětí mezi účelovou a hodnotovou racionalitou (Weber), legalitou a legitimitou (Schmit) či pokusů o přemostění této diarchie pomocí komunikační racionality (Habermas) nebo nověji pomocí koncepce deliberativní demokracie, která zkoumá formy interakce odborného (faktického) vědění a hodnotového vědění realizovaného pomocí symbolického označování. Tento komentář nechce zpochybnit autorův příklon k předpokladu racionální politiky (a citované literatury k tomuto pojetí). Poukazuje pouze na diskuzi k tomuto tématu v oblasti sociálních věd, kde (i) politické instituce jsou považovány za autonomní a (ii) jejich vazba k odbornému vědění je interpretována interaktivně a dynamičtěji než to předpokládá racionalistický model (viz odkaz na zkoumání možností holistického, deliberativního a demokratického potenciálu modelu ACF, jak je uvedeno na s. 94). Kritický tón tohoto komentáře se týká většinou kapitoly 10, kde autor „opouští“ své vymezení předmětu analýzy a intuitivně hledá důvody zjištěných nekonzistencí ve sledované oblasti regulativní politiky (politika se vyhýbá obtížným volbám, musí kombinovat různé prvky racionality). Uvedené kritické stanovisko má však i pozitivní aspekty: umožňuje lépe zhodnotit poznatky autorova výzkumu. Např. negativní interpretace poznatků o relativně nízké konzistenci mezi prostředky a cíli regulativní politiky zní pro sociologický pohled dosti pozitivně a obsažně. Sociologie s ohledem na komplexnost a dynamiku sociálních skutečností již opouští představu sociálního inženýrství (poznatky umožňují predikovat budoucnost) a vymezuje svůj předmět sledováním nezamýšlených důsledků správního a politického rozhodování.

Dizertační práci Vojtěcha Koteckého doporučuji k obhajobě. Pro vyjasnění výše uvedeného komentáře k interpretaci autorova hodnocení politických souvislostí zkoumaného problému formuluji do diskuze dvě otázky, které se týkají pojmů (i) pojmy státní politika a veřejná politika jsou v textu používány zaměnitelně. Je tomu tak nebo mají rozdílný obsah? (ii) pojem racionality je v textu používán obvykle v protikladu mezi akademickou a politickou racionalitou; v závěru ho však rozšiřuje o množství různých prvků pokrývajících různé zájmy (s. 95). Jaké pojetí racionality autor využívá a z jakých důvodů? Mám ještě jednu spíše investigativní otázku: lze využít autorovu obeznámenost s odbornou diskuzí o problémech „policy analysis“ pro komparativní analýzu stavu konzistence regulativních opatření v lesnictví s ambicemi environmentálních politik v evropských zemích? Bylo by možné pomocí takové komparace navrhnout určité typy takové konzistence?

Doc. Ing. Müller Karel, CSc.

3.6.2015